

■ **Úvod**

Na exportu EU v současné době závisí přes 30 milionů pracovních míst a předpokládá se, že v budoucích 10-15 letech bude 90% růstu generováno za hranicemi EU, proto je potřeba navázat vztahy se třetími zeměmi a zajistit tak nové příležitosti pro obchodní spolupráci. V poslední době se ukázalo nevyhnutelným reagovat na několik událostí aktuálního dění. Nepochybně mezi ně patří zájem veřejnosti o problematiku obchodní politiky, který směřuje k Transatlantickému obchodnímu a investičnímu partnerství (TTIP), např. z důvodu zájmu o zjištění potenciálních dopadů obchodní politiky na každodenní život. Zboží i služby dnes většinou vznikají v dlouhých globálních hodnotových řetězcích, což je umožněno díky digitálnímu propojení, mobilitě odborníků, vrcholových manažerů, či poskytovatelů služeb. Hodnotové řetězce poukazují na závislost exportu a importu, s jejichž funkcí souvisí i předpokládané zajištění odpovědného řízení dodavatelských řetězců pro navýšení jejich důvěryhodnosti. Aby EU co nejlépe využila obchodních příležitostí, musí začít jednat s nejdůležitějšími ekonomikami světa, být aktivní prostřednictvím Světové obchodní organizace (WTO) a čerpat z již uzavřených obchodních dohod i specifických investičních dohod. Musí také dojít k odstranění překážek obchodu ve vysoce inovativních odvětvích, jako jsou např. obnovitelné zdroje energie. Kvůli všem těmto výše zmíněným důvodům vedla Komise rozsáhlé konzultace se zástupci všech členských států, Evropským parlamentem (zejména prostřednictvím Výboru pro mezinárodní obchod), Radou a občanskou společností. Výsledkem konzultací je zveřejněná strategie "Obchod pro všechny"¹ ze 14. října 2015. Strategie udává směr obchodní politiky EU pro období následujících pěti let a obchod je v ní vnímán jako prostředek pro posílení růstu, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti EU.

■ **Principy nové strategie obchodní a investiční politiky**

Nová strategie má přinést odpovědnější obchodní politiku EU, která bude spočívat na třech klíčových principech:

■ **Účinnost**

Cílem je zajištění nových příležitostí tím, že se Komise bude věnovat aktuálním tématům, která ovlivňují světový trh. Jedním z nich je rozvoj služeb, které tvoří 70% HDP EU. Kromě klasického obchodu se službami jako takovými dnes výrobní společnosti navíc stále častěji nakupují, vyrábějí a prodávají služby, které jsou navázány na prodej jejich výrobků. Toto „začleňování“ služeb do výrobního procesu se

¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

■ Podkladový materiál k debatě (8. 12. 2015, Evropský dům)

v posledních letech výrazně rozšířilo a pro nárůst tohoto trendu je potřeba liberalizovat služby v EU i ve světě. Aby byl obchod se službami v budoucnu usnadněn, je potřeba otevřít trh přímým zahraničním investicím. Dalším důležitým tématem je podpora digitálního trhu, díky kterému i malé podniky, které fungují online, mají přístup k zákazníkům na celém světě. Spolu s digitalizací vyvstává potřeba zajistit ochranu soukromí a osobních údajů, která však není regulována v rámci dohod, nýbrž samostatnou evropskou legislativou. Nové příležitosti se naskytanou také zajištěním podpory mobility odborníků a posílením mezinárodní spolupráce v oblasti právních předpisů, kterou je však nutno provádět takovým způsobem, aby nedocházelo k omezení práva vlád jednat v zájmu veřejné politiky. Dalšími tématy jsou např. rozvoj globálních hodnotových řetězců, zajištění efektivní správy cel a přístupu k energiím a surovinám. Dále je nutné poskytnout nezbytné prostředky a zvýšit informovanost malých a středních podniků (MSP), tak aby získaly lepší možnosti uplatnit se na mezinárodních trzích. V neposlední řadě je potřeba zajistit, aby obchodování skutečně přinášelo nové ekonomické příležitosti.

■ Transparentnost

Pro zvýšení transparentnosti vyjednávacích procesů a větší důvěryhodnost je potřeba přiblížit jednání veřejnosti prostřednictvím přístupu k vyjednávacím dokumentům, častějšími veřejnými konzultacemi nebo lepším kontaktem s volenými zástupci v Evropském parlamentu (EP), jak je tomu při vyjednávání TTIP. Komise se již dnes snaží zveřejňovat některé dokumenty, je však opatrná, aby z důvodu zvýšení transparentnosti nedocházelo k narušení a průtahům v jednání. V poslední době Parlament a Komise zvyšují intenzitu vzájemné spolupráce, což napomáhá zapojení Parlamentu do jednání. Je potřeba, aby veškeré debaty byly založeny na faktech a aby politiky reagovaly na konkrétní obavy občanů ohledně stávajících sociálních modelů EU. Při vyjednávání významných obchodních dohod (např. TTIP) vypracovává Komise hodnocení ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů na MSP, spotřebitele, hospodářská odvětví, lidská práva a rozvojové země a také provádí hodnocení *ex post*.

■ Hodnoty

Cílem Komise v této oblasti je zachovat evropský sociální a regulační model v zemích EU. Pravidla jednotného trhu EU znamenají, že spotřebitelé mohou plně důvěřovat zboží a službám, které si kupují v jiných členských státech EU, což je v rámci otevřeného trhu, kde výroba probíhá prostřednictvím globálních hodnotových řetězců, velmi náročné. Politika EU tak musí dbát na dodržování základních práv, jako jsou

■ Podkladový materiál k debatě (8. 12. 2015, Evropský dům)

sociální práva, zásady pracovního práva, a environmentální aspekty hodnotových řetězců. To vše pak musí být efektivně vynucováno ze strany členských států jak u dovážených, tak i domácích produktů. Je proto potřeba využít obchodních dohod a preferenčních programů jako nástrojů k prosazování evropských hodnot, začlenit do obchodních dohod EU protikorupční pravidla a alespoň základní ustanovení a principy pracovního práva, jako je právo zaměstnanců na sdružování se v odborových organizacích, nebo minimální věkovou hranici pro nástup do zaměstnání a další sociální standardy a lidská práva. Komise se rovněž bude snažit vyvinout úsilí v zájmu odpovědného, transparentního a přiměřeného přístupu dodavatelských řetězců, zajištění udržitelnosti rozvoje a být aktivní v boji proti korupci. Co se týče případných arbitrážních řízení, dlouhodobě se diskutuje o nezávislosti rozhodců a o reformě stávajícího systému. EU má od účinnosti Lisabonské smlouvy pravomoci v oblasti ochrany investic, proto se na ně Komise zaměří. Další prioritou je podpora rozvoje nejchudších zemí využíváním obchodu a investic, zejména jejich zapojením do globálních hodnotových řetězců za současné minimalizace negativních dopadů na jejich území.

Poslední prioritou strategie je ambiciózní přístup k budoucím vyjednáváním. Komise chce dosáhnout oživení mnohostranného obchodního systému v rámci WTO posílením pravomocí organizace, ale také cílenějším přístupem k jednáním a znovunastolením rovnováhy v rámci organizace. Odpovědná obchodní strategie EU také vyžaduje aktualizovat program obchodních jednání. Co se týče dvoustranných a regionálních dohod, je potřeba snížit roztříštěnost jednotlivých řešení otevřením možností přístupu dalších států k dohodám za současného splnění předem stanovených požadavků. Je třeba dokončit probíhající projekty, např. současné kolo jednání WTO v Dohá, TTIP, dohodu o volném obchodu mezi EU a Japonskem a investiční dohodu mezi EU a Čínou, ale rovněž otevřít nová jednání v Tichomoří (např. s Novým Zélandem, Austrálií, Filipínami a Indonésií) a prohlubovat vztahy EU s Afrikou. V neposlední řadě je také třeba aktualizovat současné dohody o volném obchodu s Mexikem a Chile a celní unii s Tureckem. Obchodní strategie EU se musí zabývat i aktuálními výzvami, jako jsou otázky migrace a vízové politiky, neboť nepochybně zde dochází k propojení jednotlivých témat při navazování obchodních vztahů se třetími zeměmi. Velkou výzvou pro EU a naplnění priorit strategie obchodní politiky bude rovněž Komplexní dohoda o hospodářské a obchodní spolupráci s Kanadou (CETA), která je nejucelenější dohodou o volném obchodu, kterou EU doposud uzavřela.

■ **Co nového strategie přináší?**

Přestože se jedná o strategii budoucího směřování obchodní politiky EU, Komise v ní přináší několik konkrétních novinek a rozvíjí velké množství již existujících oblastí. Mezi ty hlavní patří:

Digitální obchod

Komise bude usilovat o to, aby prostřednictvím dohod o volném obchodu a vícestranné dohody o službách TiSA stanovila pravidla elektronického obchodování a přeshraničních toků dat za současné ochrany osobních údajů.

Mobilita

Co se týče posílení mobility, EU na základě přezkumu tzv. směrnice o modrých kartách posoudí, zda bude možné do konkrétní obchodní dohody při jednání zahrnout podmínky vstupu a pobytu občanů třetích zemí, kteří v EU dočasně poskytují služby a dále bude podporovat programy a portály na výměnu, školení a další posilování kapacit financované ze strany EU.

Energetika

Komise v rámci širší práce na vytvoření evropské energetické unie a v souladu s iniciativou v oblasti surovin navrhne začlenit do každé obchodní dohody kapitolu týkající se energie a surovin.

Efektivita provádění

Komise bude usilovat o posílení spolupráce mezi celními orgány, zajistí, aby členské státy prováděly zjednodušování formalit stanovených v celním kodexu EU, a bude spolupracovat s členskými státy na využívání elektronických systémů včetně elektronických plateb. Pokusí se eliminovat diskriminaci obchodních partnerů ze strany členských států a věnuje úsilí problematice subvencování.

Speciální kapitola pro MSP

Ustanovení o MSP budou zahrnuta ve všech jednáních včetně specializovaných webových portálů pro zpřístupnění informací ohledně požadavků na výrobky v rámci zahraničních trhů, příležitostí vyplývajících z dohod o volném obchodu a dostupné podpory. Komise bude brát v úvahu specifika MSP ve všech kapitolách jednání, přičemž bude postupovat vždy v souladu s vnitrostátními politikami členských států. K efektivnosti svých řešení bude provádět pravidelné průzkumy a spolupracovat s orgány zastupujícími MSP s cílem lépe pochopit jejich potřeby.

Opatření pro transparentnost nad rámec těch použitých při vyjednávání TTIP

Komise vyzve Radu ke zveřejnění veškerých podkladů pro jednání o dohodách o volném obchodu bezprostředně po jejich přijetí a zveřejní znění dohody ještě před dokončením právní revize. Od první poloviny roku 2016 podpoří Komise transparentnost zpřístupněním

dokumentů zúčastněným stranám a usnadní přístup prostřednictvím specializované webové platformy, později také umožní právním zástupcům zúčastněných stran nahlédnout do vyšetřovacích spisů v oblasti antidumpingových a antisubvenčních opatření.

Nový systém investičních soudů

Tento proces transformace bude rozdělen na dvě fáze, přičemž v té první budou do dvoustranných dohod vložena ustanovení, která posílí právo států regulovat. Ve druhé fázi pak přejde pravomoc řešení sporů mezi investory a státem na dvouinstanční veřejný soudní systém pro investice. Soudy se budou řídit jasnými pravidly, aby nedocházelo ke střetům zájmů, a budou zastoupeny nezávislými soudci, kteří prokážou své kvality srovnatelné s těmi kladenými na soudce stálých mezinárodních soudů. Komise však bude i nadále usilovat o zavedení mezinárodního soudu pro investice.

Mezinárodní spolupráce

Komise provede do roku 2018 přezkum systému všeobecných celních preferencí (GSP), kde také zhodnotí získané poznatky o preferenčních celních sazbách pro zboží a jejich možné rozšíření na nejméně rozvinuté země. Komise dále navrhne možnosti posílení širší mezinárodní spolupráce v oblasti regulace, která má pozitivní dopad na třetí země, zejména na země rozvojové, v rámci nových i stávajících jednání. Spolupráci posílí také se zeměmi zapojenými do systému GSP v oblasti porušování lidských práv a v nejzávažnějších případech je připravena pozastavit výhody ze systému plynoucí.

Udržitelný rozvoj

Jedná se o hlavní součást tzv. posíleného partnerství s členskými státy, Parlamentem, zúčastněnými stranami a veřejností o provádění dohod. Komise je připravena prosazovat kapitolu o udržitelném rozvoji ve všech dohodách týkajících se obchodu a investic. Dále bude podporovat jednání o dohodě o ekologickém zboží, jehož cílem je odstranění cel na ekologické zboží a otevření trhů.

Prosazování hodnot

Komise bude společně s vysokou představitelkou pro zahraniční a bezpečnostní politiku podporovat provádění obecných zásad OSN v oblasti podnikání a další iniciativy OSN. Bude vybízet obchodní partnery EU k dodržování mezinárodních principů, zejména hlavních zásad Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD pro nadnárodní podniky (např. v oblasti těžby a textilního průmyslu). Komise bude nadále využívat stávající strukturu provádění dohod o volném obchodu k podpoře spravedlivého obchodu a dalších koncepcí záruk udržitelnosti v souvislosti s obchodem.

Boj proti korupci

Komise bude v této oblasti využívat dohody o volném obchodu za účelem sledování domácích reforem ve vztahu k právnímu státu a správě věcí veřejných a vytvoří konzultační mechanismy v případech systémové korupce a nekvalitní veřejné správy. Bude soustavně pracovat na prosazení ustanovení o boji proti korupci do všech budoucích obchodních dohod, počínaje TTIP.

■ **Pozice České Republiky**

Vláda ČR přijetí nové strategie vítá², jelikož se shoduje s jejím dlouhodobým postojem pro liberalizaci trhu a vyzdvihuje současné priority ČR, což je dohoda CETA a uzavření dohody TTIP. Vláda oceňuje také celý přípravný proces, do kterého byly zapojeny všechny členské státy, jakož i promítnutí společné pozice like-minded států (včetně ČR), iniciované Velkou Británií, do strategie. Oceňuje důraz strategie na podporu globálních hodnotových řetězců, digitální ekonomiku, implementaci již sjednaných dohod, transparentnost směrem k veřejnosti, podporu ochrany lidských práv a prosazování evropských standardů.

² Viz. https://www.euroskop.cz/gallery/83/25010-newsletter_sez_cislo_201.pdf